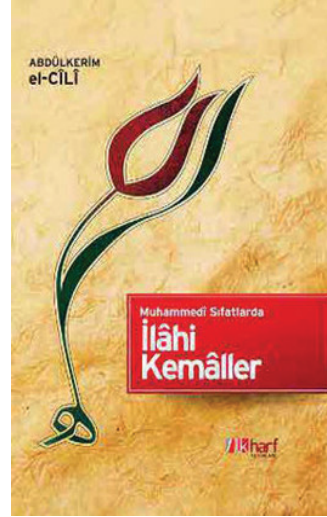

■
ABDÜLKERİM el-CİLÎ,
MUHAMMEDÎ SIFATLARDAN İLÂHÎ KEMÂLLER,
trc.: Cevher Caduk, İlk Harf Yayınları, İstanbul, 2011, 392 s.

Arş. Gör.

KEVSER AY

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
orcid.org/0000-0002-7333-0698
kevser_26_00@hotmail.com

“Ey yaratılmışların en hayırlısı! Seninle varlıklar varlıklarına kavuştu.
Dallar asıllarıyla güzelleşti.
Sen sevgilisin, bütün hepsi senden bir nüshadır.
Sevgiliye ait her şey sevgilidir.” (s. 39)

Özgün adı *el-Kemâlâtü'l-İlâhiyye fi's-Sifâti'l-Muhammediyye* olan kitap, Abdülkerîm el-Cîlî'nin (ö. 832/1428) sayısı kırka varan eserinden biridir. Yazar, bunlar arasında özellikle *el-İnsânü'l-Kâmil* adlı kitabı ile meşhurdur. *el-Kemâlâtü'l-İlâhiyye*, Cîlî'nin *el-İnsânü'l-Kâmil*'inin özü kabul edilmektedir. Müellifin kitapları, özellikle Doğu Hindistan'da dikkat çekmiş ve düşünceleri toplumda yer edinmiştir.

Kutbüddîn Abdülkerîm b. İbrahim b. Abdülkerîm el-Cîlî, h.767/ m.1365-66'da Bağdat yakınlarındaki Cîl kasabasında dünyaya gelmiştir. Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan müellifin, Abdülkâdir-i Geylânî'nin torununun oğlu olduğu düşünülmektedir. Cîlî'nin eserlerinden, kendisinin Hanbelî Mezhebi'ne ve Kâdiriliğe mensubiyeti anlaşılmaktadır. Kendisi İbnü'l-Arabî'nin fikirlerinden etkilenmiş ve eserlerini de bu tesir ile kaleme almıştır.

Muhammedî Sıfatlarda İlâhî Kemâller adıyla İlk Harf Yayınevi'nden çıkan kitap, Cevher Caduk tarafından tercüme edilerek okuyucu ile buluşmuştur. Kitabın kapağında bir lale motifi ile lalenin kök kısmında Hû ismi şerifi yer almaktadır. Lale, Arapça Allah lafzındaki harfleri içermektedir. Tasavvuf düşüncesinde Allah'ın birliğini; renkli yapraklarının yukarıya doğru oluşu ise dervişin dua etmesindeki hali ifade eder. Bu noktada kitabın kapağının içerikle uyumlu olduğu söylenebilir.

Abdülkerîm el-Cîlî, *el-Kemâlâtü'l-İlâhiyye* adlı eserinden önce insanın ne üzere olduğunu, hakikatini, zâhirinin ve bâtınının kuşattığı şeyleri, kişinin Rabbini bilmesi için nefsinin nasıl tanıyabileceğini açıklayan üç eser yazdığını belirtir. Ancak kul ile Allah arasındaki nispete değinmenin kendisine takdir edilmediği kanaati hâsıl olur. O, bu sırrın üzerindeki perdeyi aralamaya henüz hazır ve layık olmadığını düşünür. H.830/m.1426 yılında *Gazzetü'l-Mahrusa*'da iken kitabının ismini koyma konusunda ilâhî işaretlerin kendisi için açığa çıktığını ifade eder. Buna cevap verebilmenin gerekliliği üzerine derhal kolları

sıvadığını, kitabette Ümmü'l-Kitap'tan yazdırılmak istenileni Allah Teâlâ'nın verdiği kuvvetle yazmaya başladığını aktarır. (s. 31)

Cîlî, eserin mukaddimesinde Hz. Muhammed'in (sav), kul ile Rabb arasındaki bir nisbet olduğunu, bir insanın Hz. Peygamber'in nüshası olmasından dolayı ilâhi sıfatlarla nitelenmeyi hak ettiğini ifade eder. Kişinin öncelikle Allah ile arasında bir nisbetin bulunduğunu bilmesi gerektiğini belirtir. Ardından, Allah'ın kemal sıfatlarını, aşkın ulu ve yüce kudsiyetinde hak ettiği şeyleri tanımalı, sırat-ı müstakime erebilmek için Hz. Muhammed'in bu isimlerle ve ilâhi sıfatlarla nitelendiğini bilmelidir. Bu aşamaların neticesinde kişi kendi nefsini tanıyacaktır. Cîlî bu dört aşamayı, üzerinde durulması gereken dört marifet şeklinde ifade eder. Eserini de dört bölüm halinde tasnif etme sebebi budur. (s. 33)

“Hz. Muhammed'in (sav) Allah ile Kulu Arasında Bir Nisbet Olduğunun Bilinmesi” adını taşıyan birinci bölüm, “Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (Enbiyâ 21/107) âyeti ile başlamaktadır. Müellif bu rahmetin, varlıkların bütününe kuşattığını ifade etmektedir. Ona göre, Hz. Muhammed (sav) Hakkî ve halkî işlerden ‘şey’ ismi verilen her şeyi kuşatmaktadır. (s.37)

Müellif, Hz. Muhammed (sav) varlık sahasına gelmemiş olsaydı mevcudattan hiçbir şeyin Rabbini tanıyamayacağını, hatta âlemin dahi varlık sahasına adım atamayacağını dile getirmektedir. Zira Allah, âlemi ancak Kendisinin tanınması için yaratmıştır. Allah ilk olarak nisbeti yaratmış, ardından onları da bu nisbetten varlık sahasına getirmiştir ki bu nisbet ile Kendisini tanısinlar. (s. 42-43)

İkinci bölümde müellif, Allah'ın isimlerinden doksan dokuz esmâyı tek tek açıklar. Üçüncü bölüm “Ve sen elbette yüce bir ahlak (el-huluk) üzeresin.” (el-Kalem 68/4) âyetiyle başlar. Cîlî, bu âyetteki “el-huluk” un Allah'ın vasfı olduğunu ifade eder. Müellif, Rasûlullah'ın ilâhi kemallerin bütününe kendisinde barındırmasıyla ilgili delilleri üç kısımda toplar. Bunlar, Kitap ve sünnetle sabit deliller, Hazret'in hadisleriyle sabit deliller ve sarih keşifle desteklenen akli delillerdir. Cîlî, bu üç başlığı alt konular şeklinde ele almıştır. Burada Allah'ın isimlerinden Rasûlullah'ın da vasıflandığı her bir isim tek tek açıklanmıştır. Mesela Kur'an'la sabit isimler bölümünde müellif, Hz. Peygamber'in,

“ed-Dâî” ismini aldığını ayetlerle delillendirerek şöyle açıklar. Allah kendisi hakkında “Allah kullarını esenlik yurduna çağırıyor.” (Yunus 10/25) buyururken Muhammed (sav) hakkında ise “Allah’ın izniyle, bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak (gönderdik).” (el-Ahzab 33/46) buyurmaktadır.

Dördüncü bölümde ise Cîlî, insanda bulunan kemâli durumların ve ilâhi sıfatların bilinmesi ve buna nasıl ulaşılacağı konusunu ele almıştır. Allah’ın insanı kendinden bir ruhla desteklediğini dile getirmektedir.

Sonuç kısmında müellif, insanın âlemin tümüne benzerliğini açıklayarak, bunların tamamını zikretmekteki amacını âlemin bir suret ve insanın da bu suretin ruhu olduğunu okuyucuya belirtmek şeklinde ifade eder. (s. 385)

Eserde, meseleler açıklanırken Muhyiddin İbnü’l-Arabî’den alıntı ve örneklere yer verilmiştir. Dört ana bölümden oluşan kitap; fasil, tembih, nükte ve işaret isimleriyle alt bölümlere ayrılmıştır. Bu durum, eseri sistematik ve anlaşılır kılmıştır. Dipnotlardaki hadis tahricleri ve açıklamalar okuyucu ve araştırmacılara kolaylık sağlamaktadır.

Kaynak niteliğindeki bu eseri Türkçeye sade ve anlaşılır bir dille kazandıran mütercimi ve çalışmayı okurla buluşturan İlk Harf Yayınevi’ni tebrik ederiz.